

לשישית מקומטת *Chrozophora plicata* - צמח אדום הפורח בבריכות חורף עונתיות במישור החוף (אוגוסט 2018)

כתבו: **אבי שמידע וגדי פולק**

לשישית מקומטת *Chrozophora plicata* (חלבוביים) היא עשב חד- שנתי המכוסה בשערות כוכביות שמקנות לו גוון אפור-מלבין. הגבעולים מסתעפים מבסיס הנצר. העלים נגדיים ואורכם 2-5 ס"מ, בעלי פטוטרות ארוכה ועלי לוואי סרגליים קטנים. טרף העלה סגלגל פחות או יותר ונוטה לצורת משולש. שטח פני טרף העלה מקומט בצורה לא-אחידה. הצמח חד-ביתי - התפרחות הזכריות והנקביות הנפרדות קיצוניות או ממוקמות בחיקי העלים ומאורגנות בשיבולים. בפרח הזכרי 5 עלי גביע ו-5 עלי כותרת באורך 3 מ"מ. מספר האבקנים - 15, מחוברים בבסיסם. הפרחים הנקביים ערוכים בקבוצות של 3 וגודלם כ-4 מ"מ. עלי הגביע בפרח הנקבי ערוכים מתחת לשחלה בעלת 3 המגורות, עלי הכותרת חסרים או מנוונים. שלושת עמודי העלי מפוצלים כל אחד בקצהו ל-2 צלקות. הפרחים מואבקים על-ידי דבורים קטנות. הפרי הוא הלקט כדורי שגודלו בעת ההבשלה 6-8 מ"מ והוא מחולק ל-3 יחידות ומכוסה בצפיפות בשערות כוכביות. הפריחה בחודשים אפריל עד נובמבר.

לשישית מקומטת
מימין ובמרכז - צילם: ישי שמידוב ©; משמאל - צילמה: ערנה אלוני ©
להגדלה - לחצו על התמונות

בית הגידול האופייני של **לשישית מקומטת** בארץ הוא שקעים מוצפים בחולות, בריכות חורף ושולוליות עונתיות במישור החוף וכן גם באתרים מופרים. בישראל הצמח גדל בעיקר בשרון, בפלשת ובשנים האחרונות דווח גם מהנגב המערבי. בשרון **לשישית מקומטת** נמצאת באחו בנימינה, אזור חדרה ובריכת יער, שלולית דורה, כפר ידידיה, בריכת געש

ושלולית שקע הרצליה (הבאסה). נכחדה מאזור הירקון כמו גם מאזור גוש דן בצפון פלשת, בו תועדה בעיקר בשנות ה-20 של המאה שעברה. בפלשת ישנם כמה אתרים בין אשדוד ואשקלון, בביצת רחובות ומדרום לעיינות. תצפית בודדת דווחה גם מחוף הכרמל ליד אמת נחל התנינים, אך לא ברור אם הצמח גדל שם גם כיום. בנגב המערבי הצמח נמצא בחולות עגור (עוז גולן) כצמח חדש לאזור.

בעולם **לשישית מקומטת** נפוצה באזורים יובשניים בארצות אפריקה הטרופית ודרום אפריקה. במזרח התיכון מצוי במצרים, סוריה וחצי האי ערב. באפריקה: בערבות עשב באזורי סוואנה, לעתים כעשב רע בשדות נטושים.

בסוג **לשישית** 12 מינים הגדלים באזורים טרופיים ובאגן הים התיכון. בארץ גדלים 4 מינים. המין הנפוץ ביותר הוא **לשישית הצבעים** (*Chrozophora tinctoria*) הגדלה בקיץ כעשב רע בשדות בעל. מין זה מכיל בגבעולים ובעלים מוהל אדום ששימש בעבר וגם כיום לצביעת בדים, דברי מאפה וגבינות. הוא נבדל מ**לשישית מקומטת** בהלקט המכוסה בקשקשים בלבד (לא בשערות כוכביות), פהרח בעל 10 אבקנים וזרעים מגובששים. שני המינים הנוספים הם **לשישית הבוצין** *Chrozophora obliqua* הגדלה גם היא בבתי גידול מופרים בארץ, אך פחות נפוצה מ**לשישית הצבעים**; ו**לשישית השיח** *Chrozophora oblongifolia* - הגדלה בערבה ובאזור אילת.

לשישית מקומטת הוגדרה בארץ כמין "אדום" בסכנת הכחדה במספר אדום 3.7 (דרגת IUCN = 3.7, באיום). ההגדרה משקפת את מספר האתרים הקטן ואת הרגישות הגדולה של בית הגידול המיוחד לפגיעה. מספרן ושטחן של בריכות החורף והשלוליות העונתיות במישור החוף הצטמצם מאד עקב הזחילה של שטחי הבנוי אל השטחים הפצועים הטבעיים ועקב ירידת המפלס של מי התהום. עם זאת, ככל הנראה הצמח אינו מצוי בסכנת הכחדה עולמית והיותו בישראל בסכנת הכחדה מבטאת את הרגישות הגדולה לפגיעה של בית גידול זה בארץ.

במחקרים שנעשו במצרים ובסעודיה נמצא כי **לשישית מקומטת** היא צמח רעיל ליעלים, כבשים ועכברי מעבדה, הודות לחומרים שניוניים בעלי פעילות של עיכוב מטבולי.

ספרות:

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום - צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א ופולק ג 2018 לשישית מקומטת *Chrozophora plicata* - צמח אדום
הפורח בבריכות חורף עונתיות במישור החוף (אוגוסט 2018), פורחי החודש, כתב-עת
"כלנית" מספר 5.

[/https://www.kalanit.org.il/chrozophora-plicata-8-18](https://www.kalanit.org.il/chrozophora-plicata-8-18/)